

DISKRIMINERINGS- OG TILGJENGELIGHETSLOVEN
– UNIVERSELL UTFORMING

IKKE GODTA DISKRIMINERING

1

DTL og universell utforming

Bruk loven til å klage på diskriminering.

Med denne veilederen ønsker Norges Handikapforbund (NHF) å gi noen tips til hvordan man kan bruke diskriminerings- og tilgjengelighetsloven når det gjelder universell utforming av bygg.

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (DTL)

DTL trådte i kraft 01.01.09. Loven gjelder for alle samfunnsområder. I følge loven er det forbudt å diskriminere mennesker med nedsatt funksjonsevne. Både holdninger og fysiske hindringer gjør at funksjonshemmede hindres i å delta i samfunnet. § 1 i DTL sier følgende: "Lovens formål er å fremme likestilling og likeverd, sikre like muligheter og rettigheter til samfunnsdeltakelse for alle, uavhengig av funksjonsevne, og hindre diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne. Loven skal bidra til nedbygging av samfunnsskapt funksjonshemmende barrierer og hindre at nye skapes."

Offentlig og privat virksomhet rettet mot allmennheten skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming. Dette betyr at virksomheter som skoler, barnehager, forretninger, restauranter, kirker, legekontor og lignende skal være tilgjengelig for alle. Loven anvendes for virksomheter i eksisterende bygg og uteområder. Plan- og bygningsloven anvendes for nybygg og større ombygginger. Kvalitetskravene til hvordan bygg og uteområder skal utformes for å kunne brukes av alle, er nedfelt i tekniske forskrifter til plan- og bygningsloven og i den norske standarden NS 11001-1 Universell utforming av byggverk.

Universell utforming

Universell utforming betyr at omgivelser og produkter skal utformes slik at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig. Det skal ikke være separate løsninger for enkeltgrupper. Universell utforming gir likeverdige forhold fordi alle bruker samme

Nobels fredssenter har byttet bort trappa med en bred rampe som alle kan bruke.

hovedløsning. Alle bruker hovedinngangen, følger vanlig passasjerstrøm på buss og tog og benytter selvbetjeningsautomater. Du finner definisjon og utdyping i Miljøverndepartementets temarapport "Universell utforming – Begrepsavklaring" og i NHFs brosjyre "Hva er universell utforming?", se lenker på siste side.

DTL har sin juridiske definisjon av universell utforming (§ 9): "Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene slik at virksomhetens alminnelige funksjon kan benyttes av flest mulig." Som minstekrav for tilgjengelighet viser DTL til krav som stilles i gjeldende teknisk forskrift til plan- og bygningsloven.

2

Likestillings- og diskrimineringsombudet

Ombudet skal føre tilsyn med og medvirke til gjennomføringen av loven. Du kan klage til ombudet dersom du mener du er diskriminert. Det er ombudet som foretar en diskrimineringsvurdering for å konkludere om du er diskriminert eller ikke.

Dersom du ikke er fornøyd med konklusjonen, kan du bringe saken inn til vurdering hos Likestillings- og diskrimineringsnemnda. Ombudet kan også bringe saker inn til vurdering hos nemnda, dersom parten(e) ikke retter seg etter uttalelsen.

Nemnda kan treffe vedtak om det foreligger brudd på plikten til universell utforming og har i tillegg myndighet til å pålegge stansing, retting eller andre tiltak. Dersom parten(e) ikke følger et pålegg fra nemnda, kan nemnda pålegge en løpende tvangsmulkt til forholdet er rettet opp.

Er jeg diskriminert?

Du kan mene at du blir diskriminert uten at det faller innunder DTLs juridiske definisjon om diskriminering. Om du er usikker kan du ta kontakt med ombudet eller NHFs hovedkontor, eller en av NHFs regionkontorer, for veiledning.

Hvordan klager du?

- Du kan kontakte ombudet for råd og veiledning.
- Du kan sende klagen skriftlig som brev eller e-post.
- Dersom det er bedre for deg å fremme klagen muntlig, kan du komme på kontoret til ombudet i Mariboegate 13 i Oslo. Der kan du få hjelp til å skrive klagen.
- Du kan gjerne ringe 23 15 73 00 eller 800 41 556 og eventuelt avtale tid for en samtale. Hvis du har behov for tolk, kan ombudet skaffe det.

Hva skal en klage inneholde?

- På nettsiden til ombudet finner du klageskjema. Link: <http://www.ldo.no/no/Dine-rettigheter/klageskjema/>
- Skriv kort om hva som har skjedd.
- Fortell hvorfor du mener at du har blitt diskriminert på grunn av nedsatt funksjonsevne.
- Send med dokumenter som du mener er viktige, gjerne bilder.
- Oppgi navn og adresse til den du klager på.

3

Eksempler på hvordan loven kan brukes

Nedenfor belyser vi lovens betydning, virkeområde og gangen i en klagesak gjennom to tenkte eksempler. Vi følger Lisa som sitter i rullestol.

Eksempel 1 – Grunnskole

Lisa har begynt i 1. klasse, men hun har verken tilgang til klasserommet eller toalettene. Klasserommet ligger i 2. etasje i skolebygget. Da det ikke finnes heis eller noen inngang hun kan benytte for å komme opp i 2. etasje, blir hun båret opp etasjen. Skolen mangler også toalett hvor Lisa kan komme inn med rullestolen sin.

Hva bør Lisa gjøre?

NHF anbefaler at skolen kontaktes for å gjøres oppmerksom på manglende tilgjengelighet. Foreldrene kan sende en skriftlig henvendelse til kommunen med kopi til skolen.

Videre bør de sjekke om det finnes:

Trinnfri hovedinngang og trinnfritt i andre innganger elever og ansatte bruker. Dørene må enten være automatiske eller lette å åpne. Heis, dersom bygget har flere etasjer. Toalett som også kan brukes av rullestolbrukere. En plan/kartlegging om universell utforming utarbeidet av skolen.

Dersom skolen ikke vil utbedre forholdene kan ombudet kontaktes for veiledning og eventuelt innsending av klage. Det kan være lurt å dokumentere forholdene med bilder og gode beskrivelser ved innsending av klage.

Diskrimineringsvurdering

Når du har klaget inn en sak, skal ombudet foreta en diskrimineringsvurdering. Lisa og foreldrene blir løpende orientert av ombudet om prosessens gang.

Grunnskoler skal være universelt utformet. Hovedkravene er at uteområdene er utformet for alle, at bygget har trinnfri adkomst og at alle kan bruke klasserom, toaletter og alle fellesarealer. Lisas eksempel vil kunne innebære diskriminering om ikke skolen utbedrer forholdene slik at hun kan delta på lik linje med de andre elevene.

Konklusjon

Etter at ombudet har foretatt en diskrimineringsvurdering fattes det en konklusjon, hvor parten(e) oppfordres til å rette seg etter uttalelsen.

Eksempel 2 - Inngangsparti og prøverom i klesbutikk

Lisa skal kikke på klær, men ser fort at hun ikke har mulighet til å komme seg inn i butikken på grunn av et par trappetrinn foran inngangspartiet. Lisa må derfor ha hjelp av foreldrene til å komme seg inn i butikken. Hun vil prøve noen klær, men det er ikke plass til rullestolen i prøverommet.

Hva bør Lisa gjøre?

NHF anbefaler at butikken informeres om den manglende tilgjengeligheten. Dette kan gjøres ved å påpeke de fysiske hindringene og vise løsninger ved å levere NHFs brosjyrer "Velkommen inn!" og "Hva er universell utforming?"

Dersom butikken ikke vil bedre tilgjengeligheten, kan ombudet kontaktes for veiledning og innsending av klage. Det kan være lurt å dokumentere forholdene med bilder og gode beskrivelser ved innsending av klage.

Diskrimineringsvurdering

Når du har klaget inn en sak, skal ombudet foreta en diskrimineringsvurdering. Lisa og foreldrene blir løpende orientert av ombudet om prosessens gang.

Plikten til universell utforming omfatter både utforming av inngangspartiet og prøverom. Klesbutikker plikter å sikre at personer med nedsatt funksjonsevne har adgang til de deler av butikkens fysiske forhold som er rettet mot allmennheten. Det innebærer i praksis at man skal kunne komme seg inn i butikken, prøve klær og betale, i likhet med andre kunder.

Det er viktig å være oppmerksom på at butikker med dårlig økonomi kan ha mindre forpliktelser etter DTL enn butikker med god økonomi. Dette betyr at det skal mer til for at en liten strikkebutikk som går med underskudd må oppfylle kravene til universell utforming enn en stor kjedebutikk som går med overskudd.

Universelt utformet inngang som er god og trygg å bruke.

Denne inngangen ekskluderer mange og er farlig å bruke.

4

Uttalelser fra Likestillings- og diskrimineringsombudet om inngangsparti

Vi vil her referere til noen uttalelser fra ombudet i 2009. For informasjon om flere uttalelser kan du se nettsiden www.ldo.no, nedsatt funksjonsevne, klagesaker.

Ving reisebyrå

Ving reisebyrå ble klaget inn av Norges Handikapforbund til Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) på grunn av utilgjengelig inngangsparti. I Vings lokaler var nivåforskjellen mellom gateplan og inngangsdør på 14 cm. Ombudet konstaterte at et trappetrinn på 14 cm er en barriere som hindrer at personer med nedsatt bevegelsesevne/rullestolbrukere kan komme inn i butikken. Vings inngangsparti er ikke tilstrekkelig inkluderende, slik loven krever.

Ving argumenterte med at de ikke ville utbedre inngangspartiet, da de hadde en butikk som var tilgjengelig ca. 500 meter unna butikken som var klaget inn. Etter ombudets vurdering innebærer en slik argumentasjon en særløsning som ikke kan godtas.

LDO konkluderte med at: Ving Reisebyrå brøt plikten til å sikre universell utforming av virksomhetens butikk. Brudd på plikten regnes som diskriminering av personer med nedsatt funksjonsevne.

7-eleven Røa

Butikken har en trapp med flere trinn som gjør det umulig for rullestolbrukere å komme inn i butikken. 7-eleven hevdet at en utbedring ville være for kostbar, da de går med underskudd. Leiekontrakten går ut juli 2010 og 7-eleven vil vurdere fornying av leiekontrakten.

LDO konkluderte slik: Under forutsetning av at 7-eleven Røa flytter eller utbedrer inngangspartiet etter juli 2010, når leiekontrakten går ut, konkluderer ombudet med at det i utgangspunktet foreligger brudd på bestemmelsen om universell utforming, men en utbedring av inngangspartiet vil være uforholdsmessig byrdefullt på nåværende tidspunkt. Konklusjonen ble fattet på bakgrunn av butikkens økonomiske situasjon, kostnadene forbundet med å gjøre virksomheten tilgjengelig, den korte tiden frem til leiekontraktens utløp og lovnader om å ta hensyn til plikten til universell utforming ved inngåelse av ny leiekontrakt.

Frøya kommune

Kommunen ble klaget inn av Norges Handikapforbund på grunn av manglende tilgjengelige lokaler på legekontor, helsestasjon, jordmortjeneste og fysioterapi. Dette er lokaler av vesentlig betydning for folk flest, og av særlig betydning for personer med nedsatt funksjonsevne. Ombudet mente derfor at det er en særlig grunn til å kreve universell utforming av slike kommunale lokaler.

Inngangsdøren er en tung slagdør uten automatisk døråpner. Kommunen viste til at plikten til tilrettelegging var ivaretatt ved at personer som ikke klarer å åpne døren til legesenteret, kan anvende en alternativ inngang til senteret via hovedinngangen til kommunesenteret.

LDO konkluderte med at: Den alternative inngangen til legesenteret ikke oppfyller lovens krav til universell utforming ettersom kommunens løsning ville medføre en særlig løsning for personer med nedsatt funksjonsevne. Dette er i strid med lovens formål om inkludering.

Nettsteder og publikasjoner

Likestillings- og diskrimineringsombudet: www.ldo.no

Lovverk, saksgang, uttalelser og publikasjoner

Likestillings- og diskrimineringsnemnda: www.diskrimineringsnemnda.no

Lovdata: www.lovdato.no

Alle lover og forskrifter

Standard Norge: www.standard.no

Norsk Standard NS 11001-1 Universell utforming av byggverk

Norges Handikapforbund: www.nhf.no

Velkommen inn!

Hva er universell utforming?

Tilgjengelige bygg og uteområder

Inspirasjon

Universell utforming i praksis

Norges Blindeforbund: www.blindeforbundet.no

Tilgjengelighetsguide

Hørselshemmedes Landsforbund: www.hlf.no

Tilgjengelighetsguide

Miljøverndepartementet/Regjeringens H-plan:

www.universell-utforming.miljo.no

Temarapport Universell utforming. Begrepsavklaring.

Informasjon om handlingsplanen, prosjekter og løsninger

Deltasenteret: www.helsedirektoratet.no/deltasenteret

Selvbetjening for alle – tilgjengelige automater

Informasjon om universell utforming

Tekst: Marte Brúer Hanssen
Foto: NHF (Brændeland, Bjørback, Lian, Myrdal)
Design: Kirell Design, Kirsti@kirell.no
Trykk: Merkur trykk
Opplag: 10 000

ISBN 978-82-7651-037-9

Norges Handikapforbund 2010
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
Telefon 24 10 24 00
Faks 24 10 24 99
nhf@nhf.no
www.nhf.no